

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Козирєва О.В., Попова І.А.

ДЕРЖАВНЕ ТА РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО)
РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
МЕНЕДЖМЕНТ**

**Харків
2018**

УДК 351.862.4

Рекомендовано ЦМК НФаУ протокол № 1 від 20.09. 2017р.

Рецензенти:

Заблудська І.В. - доктор економічних наук, професор, директор Луганської філії Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Ізюмцева Н.В. - кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи»

Козирєва О.В., Попова І.А.

Державне та регіональне управління. Методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою Менеджмент денної та заочної форм навчання. – Х.: Вид-во НФаУ, 2018. – 32с.

Методичні рекомендації призначені для здобувачів денної, вечірньої та заочної форм навчання. Їх мета – є формування у здобувачів вищої освіти сучасного мислення та спеціальних знань у галузі управління на національному та регіональному рівнях, набуття умінь та формування компетенцій, не-обхідних для виконання функцій та реалізації повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування. В методичних рекомендаціях подано тематичний план навчальної дисципліни із зазначенням питань для самоопрацювання, які допоможуть сформувати сучасне мислення та спеціальні знання у галузі управління на державному та регіональному рівнях, а також набуті вміння і сформувати компетентності, необхідні для виконання функцій та реалізації повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування.

УДК 351.862.4

© Козирєва О.В., Попова І.А., 2018

© НФаУ, 2018

ЗМІСТ

Вступ	4
ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ	5
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ № 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ	
ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	5
Тема 1. Основи теорії державного управління	5
Тема 2. Державна влада та державне управління	6
Тема 3. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку	8
Тема 4. Роль різних гілок влади у процесі державного управління	10
Тема 5. Державне управління на регіональному рівні	11
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ	
СТРУКТУР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	14
Тема 6. Система органів державної влади в Україні: конституційні	14
основи їх функціонування, роль в управлінні	
Тема 7. Центральні органи виконавчої влади в Україні	16
Тема 8. Регіональні органи державного управління	17
Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному	18
управлінні.	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ	21
ВЛАДИ. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ,	
ЦЕНТРАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ	
Тема 10. Внутрішня організація та управління органу державної влади	21
Тема 11. Ефективність державного управління. Державний контроль у	22
сфері виконавчої влади	
Тема 12. Державна служба в Україні	23
Тема 13. Відносини органів публічної влади в системі управління	25
Тема 14. Розвиток системи державного та регіонального управління.	28
Змістовий модульний контроль	
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	31

ВСТУП

Самостійна робота здобувача вищої освіти (СРЗ) є основою будь-якої освіти, формою організації навчання та засобом оволодіння глибокими знаннями та навичками. Модернізація та гармонізація освітньої діяльності в Україні відбуваються під впливом європейських ініціатив, закріплених Болонською декларацією. Відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах самостійна робота - є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, до яких належать лекції, практичні, семінарські, індивідуальні заняття і консультації.

Самостійна робота з навчальної дисципліни "Державне та регіональне управління" передбачена навчальним планом підготовки здобувачів вищої освіти напряму підготовки 073 "Менеджмент". Зміст СРЗ з дисципліни визначається навчальною програмою, методичними матеріалами, завданнями викладача та організовується з дотриманням низки вимог: надання детальних методичних рекомендацій щодо виконання роботи та забезпечення можливості творчого підходу у виконанні роботи.

Від розуміння сутності самостійної роботи залежить ефективність усього навчального процесу у вищому навчальному закладі. Здобувачі, які вивчають навчальну дисципліну мають бути проінформовані викладачем щодо організації самостійної роботи, що становить дуже складний процес, у ході якого повинні бути вирішені такі питання стосовно її форм критерії оцінювання результатів самостійної роботи та термінів виконання, форм контролю та звітності, а також рівня оцінки.

При виконанні здобувачами самостійної роботи мають застосовуватись такі форми проведення: огляд основної та додаткової рекомендованої літератури, законодавчої бази та підготовка до контролю знань. У якості інформаційної бази виступає банк питань, тестів та завдань для самопідготовки і самодіагностики.

ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Тема 1. Основи теорії державного управління

Завдання 1. Дайте визначення державного та регіонального управління і охарактеризуйте зміст державного управління.

Завдання 2. Навести перелік суспільних та інших наук, знання яких використовуються у процесі вивчення навчальної дисципліни.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Особливості державного управління становлять:
 - а) сприйнятливість до впливу;
 - б) відкритість ("прозорість") державно-управлінських процесів, участь громадян;
 - в) колективна відповідальність;
 - г) усі відповіді правильні.
2. Головною метою державного управління економікою є:
 - а) забезпечення стійкого економічного розвитку країни та її регіонів і стабілізація на цій основі соціальної сфери;
 - б) стабілізація виплат пенсіонерам, сиротам та іншим соціально не забезпеченим верствам населення за рахунок примусу;
 - в) перерозподіл доходів з метою зниження соціальної напруженості;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Первісним суб'єктом державного управління в демократичному суспільстві виступає:
 - а) суспільні відносини на рівні окремих осіб, підприємств, установ, організацій, галузей економіки, а також різних сфер суспільного життя;
 - б) органи законодавчої, виконавчої та судової влади (колективні суб'єкти державного управління);
 - в) народ, який делегує свої повноваження органам законодавчої, виконавчої та судової влади;
 - г) усі відповіді правильні.
4. Зв'язки між суб'єктами можуть бути охарактеризовані:
 - а) як прямі (від суб'єкта до об'єкта);
 - б) зворотні (від об'єкта до суб'єкта);
 - в) вертикальні (між супідрядними суб'єктами або об'єктами);
 - г) горизонтальні (між рівноправними суб'єктами або об'єктами);
 - д) усі відповіді правильні.
5. Державне управління регіонами:
 - а) пряме державне управління на місцях;
 - б) це гарантоване державою право і реальна здатність територіальної

громади самостійно чи під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах існуючого державного законодавства;

в) управлінська діяльність, що здійснюється через адміністрацію, призначену центральними або іншими вищими органами влади;

г) правильні відповіді "а" та "б";

д) правильні відповіді "а" та "в".

Питання для самоперевірки

1. Поняття, система та завдання державного та регіонального управління як навчальної дисципліни.

2. Об'єкт державного управління та предмет вивчення.

3. Державне управління як системне суспільне явище та його ознаки.

4. Еволюція дослідження предмета державного та регіонального управління.

5. Місце державного та регіонального управління у системі суспільних наук, інших наук та галузях знань.

Література : 1; 2; 5; 15

Тема 2. Державна влада та державне управління

Завдання 1. Навести перелік суб'єктів та об'єктів державного та регіонального управління, представити схематично взаємозв'язок між центральними, регіональними та місцевими органами управління.

Завдання 2. Дайте визначення унітарній та федеративній організації державного управління, на прикладі України та Росії розгляньте їх особливості та охарактеризуйте зміст основних відмінностей.

Завдання 3. Здійсніть аналіз моделей державного управління країн світу та заповніть табл. 1.

Таблиця 1

Існуючі моделі системи державного управління

Назва моделі	Країни	Особливості характеристик
1. Централізована		
2. Англо-американська		
3. Європейська змішана елітна		
4. Європейська змішана з роздільною ієрархією		

Тестові завдання для перевірки знань

1. В основі державної влади лежать відносини:

а) незалежності населення;

б) залежності між людьми;

- в) між суб'єктами та державними правоохоронними органами;
 - г) Кабінетом Міністрів, Верховною Радою і населенням.
2. Суб'єктами державної влади є:
- а) органи влади та громадські діячі;
 - б) державні органи влади в межах своєї компетенції, від імені яких виступають посадові особи;
 - в) суспільство та суспільна діяльність;
 - г) усі відповіді правильні.
3. У складі унітарних держав можуть бути автономні утворення, які:
- а) є самостійними тільки у вирішенні питань місцевого значення;
 - б) залишаються адміністративно-територіальними одиницями;
 - в) діють в межах повноважень, наданих їм Конституцією і законо-давчими актами;
 - г) усі відповіді правильні.
4. Федеративна держава характеризується такими ознаками:
- а) складається з територій суб'єктів, що можуть встановлювати власний адміністративно-територіальний поділ;
 - б) двопалатний парламент;
 - в) можливість дворівневої системи судових та правоохоронних органів;
 - г) усі відповіді правильні.
5. Виборним державним органом, що може виступати від імені усього народу, є:
- а) Кабінет Міністрів України;
 - б) Верховна Рада;
 - в) Прем'єр-міністр та Секретаріат Президента;
 - г) усі відповіді правильні.

Питання для самоперевірки

1. Функції держави та класифікація функцій державного управління (основних, спеціалізованих та допоміжних).
2. Державне управління як система, що розвивається, та його принципи.
3. Суб'єкти та об'єкти державного та регіонального управління.
4. Юридичне та ресурсне забезпечення державного управління.
5. Основи побудови організаційної структури державного управління.
6. Унітарна та федеративна організація державного управління.
7. Рівні державного управління: загальнодержавне управління, управління на регіональному та місцевому рівнях.
8. Моделі державного управління: світовий досвід.
9. Проблеми взаємодії, структура та ієрархія державного управління (центральні, регіональні та місцеві органи управління) у розвинутих країнах світу: інституційний, функціональний та організаційний аналізи

Література : 1; 2; 6; 13

Тема 3. Державне управління в окремих сферах суспільного розвитку

Завдання 1. Роль держави у розвитку підприємництва.

Сформуйте план заходів щодо розвитку державою підприємництва у Харківській або іншій області та розробіть перелік критеріїв та показників оцінювання ступеня досягнення складових плану.

Завдання 2. Кожному з наведених положень, позначених цифрами, знайдіть відповідний термін чи поняття:

- а) фінансовий ринок;
- б) вторинний ринок цінних паперів;
- в) ощадний сертифікат;
- г) спот-курс;
- д) вексель;
- е) ліквідність;
- є) ринок капіталів;
- ж) пасивні операції банківських установ;
- з) активні операції комерційних банків;
- и) акція.

1. Обмінний курс продажу чи купівлі, який використовується для валютних операцій без будь-якої попередньої угоди для здійснення майбутньої купівлі або продажу.

2. Цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання, сплатити після настання строку суму грошей власнику такого цінного паперу.

3. Час, за яким цінний папір можна перетворити на гроші.

4. Письмове свідоцтво банку про депонування грошових коштів, яке засвідчує право власника на одержання після закінчення встановленого строку депозиту і процентів за ним.

5. Ринок призначений для середньо- та довгострокового інвестування фінансових активів на термін більше одного року.

6. Цінний папір без встановленого терміну обігу, що засвідчує пайову участь у статутному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власнику на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

7. Особлива сфера ринкових відносин, де завдяки перепродажу раніше випущених цінних паперів здійснюється мобілізація фінансових ресурсів для задоволення інвестиційних потреб суб'єктів економічної діяльності.

8. Операції, щодо розміщення тимчасово-вільних коштів банківських установ.

9. Депозитні операції комерційних банків.

10. Складова частина інфраструктури фінансової системи, яка забезпечує територіальне (місце, віртуальне місце), часове і функціональне здійснення трансакцій суб'єктів національної та міжнародної економіки, встановлення рівноважної ціни за відповідних обсягів купівлі-продажу фінансових активів, інструментів, технологій, а також надання фінансових послуг, необхідних для здійснення господарської та фінансової діяльності.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Сучасна теорія державного регулювання економіки:
 - а) спрямовує зусилля на досягнення соціального забезпечення;
 - б) оснований на раціональному поєднанні основних підходів до питання про роль держави в регулюванні економіки;
 - в) дає можливість спрямовувати суспільні зусилля на досягнення певних цілей економічного розвитку;
 - г) усі відповіді правильні.
2. Комплексна реалізація усіх функцій держави сприяє:
 - а) зростанню рівня цін та прискорення збільшення інфляції;
 - б) забезпеченню розвитку економічних процесів необхідною грошо-вою масою;
 - в) зменшенню внутрішнього споживання товарів та послуг;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Необхідність державного втручання в економіку залежить від:
 - а) рівня інформованості населення;
 - б) стратегічних цілей розвитку країни;
 - в) рівня випередження за показниками нерозвинутих країн;
 - г) немає правильної відповіді.
4. Об'єктами державного регулювання економіки є:
 - а) суспільне виробництво;
 - б) грошово-кредитна та бюджетно-фінансова системи;
 - в) інвестиційно-інноваційна діяльність;
 - г) усі відповіді правильні.
5. Економічна політика держави:
 - а) роздержавлення та розпаювання цілісних майнових комплексів;
 - б) передбачає забезпечення суспільного відтворення в необхідних пропорціях і масштабах;
 - в) система заходів, здійснюваних персоналом підприємств та його керівництвом, спрямованих на регулювання економічних процесів;
 - г) поточне регулювання господарських процесів за межами існуючих типових умов господарювання.

Питання для самоперевірки

1. Державне регулювання економіки, його цілі, функції, об'єкти. Роль держави у розвитку підприємництва.
2. Конкурентна та інноваційно-інвестиційна політика держави, методи та інструменти.
3. Засоби впливу на розвиток промислового і сільськогосподарського виробництва, сфери обігу і торгівлі.
4. Державне управління зовнішньоекономічним сектором.
5. Формування державою системи соціального захисту вразливих верств населення.
6. Державне управління в адміністративно-політичній сфері. Політика як

- наука, мистецтво і вид діяльності.
7. Специфіка управління у сфері освіти та науки, культури та ідеології.
 8. Державне управління у сфері молодіжної політики, спорту, охорони здоров'я.
 9. Вплив держави на розвиток інформаційного простору, формування суспільної свідомості.
 10. Державне управління і сфера особистого життя людини.
- Література : 1; 2; 14-16**

Тема 4. Роль різних гілок влади у процесі державного управління

Завдання 1. Необхідно заповнити табл. 2, до якої слід занести всю необхідну інформацію щодо законодавчої, виконавчої та судової гілок влади з розбивкою на центральні та регіональні органи.

Таблиця 2

Порівняльна характеристика гілок влади

Найменування органу влади	Особливості та підпорядкованість	Переваги	Недоліки
Центральні органи влади			
Регіональні органи влади			

Тестові завдання для перевірки знань

1. Єдиний орган законодавчої влади в Україні:
 - а) Кабінет Міністрів України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) Президент України;
 - г) немає правильної відповіді.
2. Основними галузевими органами Верховної Ради України є:
 - а) комісії Верховної Ради;
 - б) комітети Верховної Ради;
 - в) Рахункова палата, яка створюється для контролю за використанням коштів Державного бюджету України;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Органи прокуратури належать до таких гілок влади:
 - а) виконавча влада;
 - б) законодавча влада;
 - в) судова влада;
 - г) немає правильної відповіді.
4. Згідно з Конституцією Кабінет Міністрів України забезпечує:
 - а) суверенітет та економічну незалежність України, внутрішню і зовнішню політику держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента, розробляє і здійснює загальнонаціональні (загальнодержавні)

програми економічного, науково-технічного розвитку держави;

б) управляє об'єктами державної власності, розробляє проект Державного бюджету і забезпечує його виконання (після затвердження Державного бюджету України), подає Верховній Раді звіт про його виконання, здійснює заходи, спрямовані на забезпечення обороноздатності України, національної безпеки держави, безпеки громадського порядку, а також заходи боротьби зі злочинністю;

в) організовує митну справу, забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, а також політики у сфері соціального захисту населення, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

г) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

5. Найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції:

а) Конституційний Суд України;

б) Головний Суд України;

в) Верховний Суд України;

г) усі відповіді правильні.

Питання для самоперевірки

1. Поняття, склад і структура парламенту, його повноваження.

2. Міністерства, комітети, інші державні інституції у системі виконавчої влади.

3. Судові органи і судові системи. Здійснення судової влади

Література : 1- 3; 5; 10

Тема 5. Державне управління на регіональному рівні

Завдання 1. Проаналізувати Державний бюджет України за останні два роки, а саме: склад та структуру доходів і видатків, а також стан бюджету. Зробити висновки.

Завдання 2. Обласна рада прийняла рішення про вилучення із районного бюджету в бюджет області грошові кошти, не витрачені протягом року внаслідок економії витрат. Чи правомірне таке рішення? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання 3. Селищна рада своїм рішенням звільнила від сплати ринкового збору окремі категорії громадян. Чи правомірне таке рішення? Які умови виконання селищного бюджету повинні бути оскаржені?

Завдання 4. Районна рада прийняла рішення про введення на території району збору за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг. Збори необхідно перерахувати на позабюджетний рахунок Ради. Чи можуть засоби місцевих податків надходити на позабюджетні рахунки?

Тестові завдання для перевірки знань

1. Структурно-логічна схема програми розвитку регіону передбачає здійснення таких етапів:

- а) загальна характеристика соціально-економічної ситуації;
- б) мета та основні напрями стратегії розвитку регіону;
- в) перспективи соціального розвитку та стратегія економічного зростання;
- г) забезпечення здійснення регіональної соціально-економічної політики та удосконалення управління соціальним і економічним розвитком регіону.

2. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

- а) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;
- б) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних місцевих рад;
- в) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад;
- г) плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міста Києва ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міста Києва.

3. Державна регіональна політика здійснюється на основі таких принципів:

- а) скоординованості - перерозподілу владних повноважень на користь органів місцевого самоврядування з передачею їм відповідних ресурсів;
- б) децентралізації - узгодження реформ, відповідних пріоритетів та дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, що спрямовані на реалізацію державної регіональної політики і впливають на соціально-економічний розвиток України та її регіонів, загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, цілей, секторальних політик, транскордонного та міжрегіонального співробітництва;
- в) доступності - забезпечення належного та своєчасного надання публічних послуг, простоти та вільного доступу осіб до їх отримання;
- г) програмності - реалізації державної регіональної політики на основі взаємозв'язаних довгострокових стратегій, планів та програм.

4. Адміністративно-територіальний устрій України - внутрішня територіальна організація держави з поділом її території на складові частини - адміністративно-територіальні одиниці, що обумовлена таким чинниками:

- а) географічними;
- б) історичними;
- в) соціально-економічними;
- г) культурними та іншими чинниками.

5. Основними напрямами регіонального управління є:

- а) управління природно-ресурсним потенціалом;
- б) управління фінансовими ресурсами;
- в) управління трудовим потенціалом;
- г) усі відповіді правильні.

Питання для самоперевірки

1. Історичні форми управління регіональним розвитком.
2. Державна регіональна політика та політика територіально-адміністративних органів управління.
3. Основні напрями регіонального управління: управління природно-ресурсним потенціалом регіону, управління фінансовими, трудовими ресурсами.
4. Вплив органів державного управління на функціонування регіональних ринків.
5. Роль державного управління щодо розвитку соціальної інфраструктури регіону.
6. Місцеві бюджети як фінансова основа соціально-економічного розвитку регіону.
7. Державні та регіональні програми.
8. Історичний досвід та особливості функціонування та управління територій із спеціальним статусом.

Література : 1; 2; 10; 13; 15

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПОБУДОВИ СТРУКТУР ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Тема 6. Система органів державної влади в Україні: конституційні основи їх функціонування, роль в управлінні

Завдання 1. Заповніть табл. 3, до якої слід віднести всю необхідну інформацію щодо особливостей "субординації", "координації" та "реординації" між органами виконавчої влади.

Таблиця 3

Порівняльна характеристика управлінських відносин серед органів виконавчої влади

Назва ознака (типу)	Характеристика	Особливості
Субординація		
Координація		
Реординація		

Тестові завдання для перевірки знань

1. Виконавчі органи рад сільських, селищних, міських, районних у містах:

- а) підконтрольні і підзвітні відповідним радам;
- б) у разі їх створення є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи;
- в) з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - підконтрольні відповідним органам виконавчої влади;

г) усі відповіді правильні.

2. Сутність реординаційних відносин полягає в тому, що:

а) громадянам як підвладним об'єктам надаються права вимагати від суб'єктів виконавчої влади належної поведінки щодо реалізації прав і свобод громадян;

б) на суб'єктів виконавчої влади громадянами покладаються чіткі обов'язки щодо неухильного виконання вимог останніх;

в) забезпечується суворий режим дотримання суб'єктами виконавчої влади взятих на себе обов'язків за допомогою засобів адміністративного оскарження їхніх актів і дій та судового захисту порушених цими актами або діями прав і свобод громадян;

г) усі відповіді правильні.

3. Місцевий референдум:

а) на місцевий референдум можуть бути винесені питання, віднесені законом до повноважень органів державної влади;

б) форма вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення;

в) рішення, прийняті місцевим референдумом, не підлягають виконанню на відповідній території;

г) немає правильної відповіді.

4. Загальні збори громадян:

а) форма безпосередньої участі громадян у рішенні питань місцевого значення;

б) рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності;

в) порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом і статутом територіальної громади;

г) усі відповіді правильні.

5. Територіальна громада - це:

а) жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, які є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, які мають один адміністративний центр;

б) жителі, об'єднані спільною площею та спільними інтересами, які направлені на вирішення господарських та інших проблем;

в) жителі, об'єднані місцем проживання в містах і областях України, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями;

г) немає правильної відповіді.

Питання для самоперевірки

1. Історичний досвід державного управління в Україні.

2. Верховна Рада, Інститут Президента та державне управління.

3. Загальна характеристика та управлінські зв'язки органів виконавчої влади України (центральні та регіональні).

4. "Субординація", "координація" і "реординація" між органами виконавчої влади

Література : 1; 2; 5; 8-10; 13

Тема 7. Центральні органи державного управління

Завдання 1. Розглянути перелік Міністерств України та державних комітетів України.

1. На прикладі певного Міністерства та комітету розглянути їх взаємозв'язок. Установити, чи існує єдина система державної служби в Україні?

2. Визначити, у чому полягає правова основа державної служби?

Тестові завдання для перевірки знань

1. Керівників центральних органів виконавчої влади призначає на посади та припиняє їх повноваження:

- а) спікер Парламенту;
- б) глава держави;
- в) Прем'єр-міністр;
- г) віце-спікер Парламенту.

2. Принципові засади функціонування виконавчої влади полягають у такому:

а) пріоритетність законодавчої регламентації функцій, повноважень та порядку діяльності органів виконавчої влади;

б) незалежність здійснення функцій та повноважень виконавчої влади від органів законодавчої і судової влади у межах, визначених Конституцією і законами України;

в) відповідальність органів виконавчої влади, їх посадових осіб за свої рішення, дії чи бездіяльність перед громадянами, права яких були порушені;

г) ефективність, відкритість та добросовісність у роботі уряду та інших органів виконавчої влади.

3. За статистикою у містах ступінь наближення узагальнених інтересів територіальної громади до інтересів конкретної людини, ніж у селах:

- а) значно нижчий;
- б) значно вищий;
- в) відповідний один одному;
- г) немає правильної відповіді.

4. Основною функцією райдержадміністрації є:

- а) законодавча;
- б) судова;
- в) виконавча;
- г) немає правильної відповіді.

5. Місцеві державні адміністрації на відповідній території:

- а) взаємодіють з сільськими, селищними і міськими радами, їх

виконавчими органами та головами;

б) сприяють у здійсненні ними власних повноважень місцевого самоврядування, зокрема у вирішенні питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій;

в) сприяють зміцненню матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування;

г) усі відповіді правильної відповіді.

Питання для самоперевірки

1. Повноваження Міністерств України. Статус та функції державних комітетів (державні служби) України та інші центральних органів виконавчої влади.

2. Права, компетенції та функції територіальних органів центральних органів виконавчої влади

Література : 1; 2; 5; 10; 15

Тема 8. Регіональні органи державного управління

Завдання 1. Навести приклад деконцентрації та децентралізації. Визначити, у чому полягає їх особливість у системі розподілу функцій з прийняття рішень між центром та суспільством?

Завдання 2. Кожному з наведених положень, позначених цифрами, знайдіть відповідний термін чи поняття:

а) самоактивність;

б) цілеспрямованість;

в) адаптивність;

г) самоуправління;

д) об'єктивність.

1. Спроможність до діяльності за рахунок внутрішніх рушійних сил;

2. Структурування мети та узгодження її з цілями розвитку суспільства.

3. Пристосування до умов і факторів природно-соціального буття.

4. Свідоме саморегулювання власного життєзабезпечення та розвитку.

5. Відтворення об'єктивних умов і факторів суспільної життєдіяльності у своєму функціонуванні та організації.

Тестові завдання для перевірки знань

1. До витрат на державне управління відносять:

а) витрати, пов'язані з утриманням інститутів і університетів;

б) витрати пов'язані з утриманням підлеглих органів влади;

в) витрати, пов'язані з утриманням державних службовців та інститутів державного управління;

г) немає правильних відповідей.

2. Результати, на які направлене державне управління:

а) соціально-економічні результати;

б) організаційні результати;

в) соціально-психологічні результати;

г) адміністративно-правові результати.

Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні

Завдання 1. Навести перелік відмінності системи прямого державного управління на місцях і системи місцевого самоврядування у табл. 4.

Таблиця

Відмінність державного управління регіонами та системи місцевого самоврядування

Ознака характеристики	Державне управління регіонами	Місцеве самоврядування
1		
2		
3		
4		

Завдання 2. Викладач надає інформацію щодо основних розділів статуту асоціацій та інших форм добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування. Студенти самостійно визначають особливості функціонування форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Місцеве самоврядування - це:

а) форма організації життєдіяльності колективу, що забезпечує його розвиток при досягненні суспільно значущих цілей;

б) гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України;

в) розвиток відповідальності людини, що досягається за допомогою самоактивізації, організованого саморегулювання;

г) один з атрибутів демократичного устрою суспільства.

2. Загальну концепцію місцевого самоврядування формують:
 - а) Кабінет Міністрів України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) управління територіальним розвитком;
 - г) немає правильної відповіді.
3. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, сіл, селищ та міст, є:
 - а) районні та обласні ради;
 - б) державні та районні адміністрації;
 - в) управління по зв'язкам з населенням;
 - г) немає правильної відповіді.
4. Місцеві ініціативи:
 - а) обраний член територіальної громади очолює виконавчий апарат ради, що дає змогу громаді відстоювати власні інтереси;
 - б) член ради зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано;
 - в) члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування;
 - г) усі відповіді правильні.
5. Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом:
 - а) майнового цензу;
 - б) розподілу повноважень у порядку і межах закону;
 - в) соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку;
 - г) усі відповіді правильні.

Питання для самоперевірки

1. Історичний аспект та конституційно-правові засади місцевого самоврядування в Україні.
2. Державна політика у сфері місцевого самоврядування.
3. Сучасна система місцевого самоврядування в Україні: територіальна громада, представницькі органи місцевого самоврядування, виконавчі органи місцевого самоврядування, посадові особи місцевого самоврядування.
4. Асоціації та інші форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.

5. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування, Європейська Хартія місцевого самоврядування та проблеми функціонування інституту місцевого самоврядування в Україні

Література : 8; 9; 14; 16

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3 МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, ЦЕНТРАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ

Тема 10. Внутрішня організація та управління органів державної влади

Завдання 1. "Внутрішня організація органів державної влади".

Розташуйте схематично у відповідній послідовності етапи підготовки та прийняття рішень в органах виконавчої влади з урахуванням інформаційно-комунікаційного забезпечення органів державної влади.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Принцип виборності означає:
 - а) усі особи, які контролюють політичні владні структури, повинні бути відповідальні перед своїми виборцями і періодично через чітко встановлений час переобиратися;
 - б) відповідно до нього рішення приймається на основі думки більшості;
 - в) передбачає лише політичне рівність усіх перед законом, незалежно від соціального і матеріального становища;
 - г) усі відповіді правильні.
2. До основних результатів, на які не націлено державне управління не відносять:
 - а) економічні результати;
 - б) ступінь сприйняття влади людьми;
 - в) поліпшення стану навколишнього середовища;
 - г) соціальні результати.
3. Результати державного управління впливають на:
 - а) на результати національної економіки;
 - б) рівень розвитку духовної сфери;
 - в) суспільну безпеку;
 - г) усі відповіді правильні.
4. Якість управлінських рішень державних службовців багато в чому визначається управлінням:
 - а) інформацією;
 - б) кадрами;
 - в) ресурсами;
 - г) немає правильної відповіді.

5. До операції в процесі прийняття рішень державним службовцем не відноситься:

- а) затвердження;
- б) обґрунтування;
- в) розробка;
- г) формування цілей.

Питання для самоперевірки

1. Організація як процес і функція державного управління.
2. Функціональний аналіз та контролінг діяльності органу державної влади.
3. Інформаційне та комунікаційне забезпечення внутрішньої організації органу державної влади.
4. Підготовка та прийняття управлінських рішень в органах виконавчої влади.
5. Роль та місце керівника в управлінні органами виконавчої влади.
6. Сутність лідерства в державному управлінні.
7. Забезпечення законності в державному управлінні. Специфіка юридичної відповідальності в державному управлінні.

Література : 1; 2; 7

Тема 11. Державна служба в Україні

Тестові завдання для перевірки знань

1. Державна служба:
 - а) сукупність державних організаційно-правових інститутів, необхідних для реалізації державних завдань і функцій державного управління;
 - б) сукупність державних соціально-економічних інститутів, необхідних для реалізації державних завдань і функцій державного управління;
 - в) необхідна для виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків в інтересах громадянського суспільства;
 - г) усі відповіді правильні.
2. До основних функцій державної служби відносять:
 - а) впровадження та реалізація нормативно-правової бази;
 - б) створення правил і процедур державної служби;
 - в) формування кадрового резерву серед незайнятого населення;
 - г) немає правильної відповіді.
3. У якому порядку здійснюється процес прийняття управлінських рішень державним службовцем:

а) розробка, затвердження, обґрунтування, реалізація управлінського рішення;

б) твердження, розробка, реалізація, обґрунтування;

в) розробка, обґрунтування, затвердження, реалізація;

г) реалізація, обґрунтування, розробка, затвердження.

4. До основних сфер, на які спрямовано реалізацію управлінських рішень державних службовців, відносять:

а) державна цілісність країни;

б) формування потужного економічного потенціалу країни;

в) конкурентні переваги країни на світовому та європейському ринках;

г) усі відповіді правильні.

5. Основними принципами державної служби є:

а) соціологічне рівність;

б) спеціалізація і розподіл праці;

в) пріоритетність служби народу;

г) немає правильної відповіді.

Питання для самоперевірки

1. Система правових актів про державну службу та правовий статус державних службовців.

2. Класифікація посад державних службовців. Проходження державної служби та управління державною службою.

3. Державна кадрова політика. Атестація державних службовців. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців.

4. Етика поведінки державних службовців.

Література : 2; 7

Тема 12. Ефективність державного управління. Державний контроль у сфері виконавчої влади

Завдання 1. Необхідно розробити критерії ефективності роботи державного службовця:

1. Складіть перелік критеріальних показників ефективності роботи державного службовця (табл. 5).

2. Ознайомтеся з перевагами та недоліками кожного з них, здійсніть (при необхідності) їх коригування на основі власного практичного досвіду.

Таблиця 5

Критеріальні показники ефективності роботи державного службовця

№ п/п	Перелік показників	Спосіб розрахунку (надайте формулу)	Відповідальні керівники (відомства) системи державного управління за
1			
п			

3. Розподіліть всі зазначені вами показники серед можливих державних управлінь. Які підходи до визначення ключових показників ефективності роботи державного службовця ви знаєте?

Тестові завдання для перевірки знань

1. До загальних методів оцінки ефективності державного управління відносять:

а) сприйняття публічної звітності та висвітлення у засобах масової інформації;

б) узагальнення громадської думки (опитування);

в) референдум та вибори;

г) усі відповіді правильні.

2. Одним із спеціальних критеріїв оцінки ефективності державного управління є коефіцієнт соціальної витратності, що визначається як:

а) відношення цілей, які визначені законодавцями у правових актах і поставлені перед органами виконавчої влади до потреби суспільства, що висуваються перед представницькими органами;

б) відношення результату діяльності окремого органу виконавчої влади щодо реалізації поставлених цілей до цілей, які визначені законодавцями у правових актах і поставлені перед органами виконавчої влади;

в) відношення результату діяльності окремого органу виконавчої влади щодо реалізації поставлених цілей до витрат, що залучені для забезпечення досягнення відповідного результату;

г) немає правильної відповіді.

3. До конкретних узагальнюючих критеріїв оцінки ефективності державного управління відносять:

а) продуктивність праці;

б) задоволення соціальних потреб;

в) зростання добробуту на душу населення;

г) цілеспрямованість управлінської діяльності.

4. Зарубіжний досвід підтверджує ефективність залучення громадян до розподілу доходів муніципальних бюджетів та планування його основних статей:

а) в Україні така практика не застосовується, хоча вона могла б бути

корисною для більш раціонального розподілу місцевих бюджетів та посилення довіри до органів місцевого самоврядування;

б) актуальним залишається питання вдосконалення законодавчої бази в частині необхідності розробки та прийняття Закону України "Про громадський контроль";

в) дослідження показали, що громадський контроль є невід'ємною складовою демократичної, правової держави;

г) усі відповіді правильні.

5. До конкретних спеціальних критеріїв оцінки ефективності державного управління відносять:

а) темпи та масштаби приросту національного багатства;

б) зміцнення національної безпеки;

в) соціальна витратність;

г) результативність.

Питання для самоперевірки

1. Загальна соціальна ефективність державного управління.

2. Ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб.

3. Економічна оцінка ефективності функціонування органу державної влади.

4. Демократичні процедури визначення ефективності державного управління.

5. Сутність і види контролю у суспільстві (парламентський контроль, прокурорський нагляд, судовий контроль, адміністративний нагляд міліції). Контрольна влада у системі управління, її органи та форми діяльності.

6. Громадський контроль за діяльністю органів державного управління.

Література 1-4; 13.

Тема 13. Відносини системи державного та регіонального управління

Завдання 1. Необхідно заповнити табл. 6 до якої слід занести всю необхідну інформацію щодо державно-управлінських відносин з розбивкою за класифікаційними ознаками.

Таблиця 6

Типологія державно-управлінських відносин

Класифікаційні ознаки	Вид державно-управлінських відносин	Характеристика	Особливості
З позиції належності до певної системи управління			
Залежно від функцій управлінської діяльності			
За складом учасників			
За сферою прояву			
За передумовами оновлення			
За характером і кількістю носіїв			
За чисельністю організаційних зв'язків			
За часом існування			
За напрямком і ступенем впливу на об'єкт			
За тривалістю			
За впливом на задоволення потреб суспільства			
Стосовно регіону та галузі			

Завдання 2. Здійснення нагляду за діяльністю об'єднань громадян.

Громадська організація "Промінь" проводила масовий захід, спрямований на протидію жорстокому поводженню з дітьми у формі демонстрації з фото насильства та жорсткого поводження з дітьми на плакатах та гучними гаслами. З плином часу організацією було отримано судове повідомлення з інформацією про тимчасову заборону діяльності ГО "Промінь" на строк до семи місяців. Заборона відбулась з метою припинення незаконної діяльності об'єднання громадян за поданням прокурора до суду.

З чим пов'язано встановлення обмеження діяльності ГО "Промінь"? Укажіть випадки, в яких діяльність легалізованих об'єднань громадян забороняється у судовому порядку. Опишіть легалізацію об'єднань громадян. Які види діяльності можуть здійснювати об'єднання громадян? Розв'язати ситуацію по суті.

Завдання 3. Здійснення роботи із зверненнями громадян.

1. Сформулюйте і запишіть найбільш поширені запитання громадян різних верств населення при звернення до органів влади в табл. 7

Запитання громадян при зверненні до органів влади

Категорії громадян	Запитання (обставини) звернення	Тип звернення	Вид адміністративних послуг	Примітки
1				
2				
3				

Тестові завдання для перевірки знань

1. Державно-управлінські відносини:
 - а) форма суспільної практики, яка реалізує складні види економічної, політичної, ідеологічної та іншої діяльності;
 - б) це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів;
 - в) це сфери, галузі економіки, а також ситуації, явища та умови соціально-економічного життя країни, де виникли або можуть виникнути труднощі, проблеми, які не вирішуються автоматично або можуть бути вирішені у віддаленому майбутньому;
 - г) немає правильної відповіді.
2. Хто здійснює контроль за джерелами та розмірами надходжень, сплатою податків об'єднаннями громадян:
 - а) керівник об'єднання громадян;
 - б) органи державної адміністрації;
 - в) фінансові органи та органи державної податкової інспекції;
 - г) органи прокуратури?
3. Відносини, які виникають між керуючою і керованою підсистемами та становлять складний комплекс взаємозв'язків людей і колективів, є:
 - а) суб'єктом управління;
 - б) предметом управління;
 - в) об'єктом управління;
 - г) технологію управління.
4. Визначення типів державно-управлінських відносин дає можливість:
 - а) прогнозувати їх виникнення;
 - б) прогнозувати їх розвиток;
 - в) здійснювати їх припинення;
 - г) усі відповіді правильні.
5. Суб'єкт надання адміністративної послуги:

- а) орган виконавчої влади та орган влади Автономної Республіки Крим;
- б) орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги;
- в) орган законодавчої та виконавчої влади;
- г) правильні відповіді "а" та "б";
- д) правильні відповіді "а" та "в".

Питання для самоперевірки

1. Основні напрями взаємодії центральних та регіональних органів державного управління та органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами і організаціями.
2. Здійснення нагляду за діяльністю об'єднань громадян.
3. Організація роботи із запитами громадян.
4. Адміністративні послуги з боку органів виконавчої влади та їх правове регулювання.
5. Залучення громадськості до участі в управлінні державними і суспільними справами та контролі за функціонуванням органів влади.

Література 1-4; 10; 11; 13; 25.

Тема 14. Розвиток системи державного та регіонального управління

Завдання 1. Реформування системи державного управління.

Надайте перелік складових системи центрального та регіонального державного управління. Оберіть певний орган влади на відповідному рівні та запропонуйте заходи щодо удосконалення процесу його взаємодії із складовими елементами системи управління на прикладі Харківського або іншого регіону.

Тестові завдання для перевірки знань

1. Формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народів, національним інтересам:
 - а) предмет системи державного та регіонального управління;
 - б) мета адміністративної реформи;
 - в) головна потреба громадських об'єднань;
 - г) немає правильної відповіді.
2. Проблеми адміністративної реформи полягають у такому:
 - а) формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління;

- б) формування сучасної системи місцевого самоврядування;
- в) організація на нових засадах державної служби в органах місцевого самоврядування;
- г) створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів.

3. Законодавче та підзаконне нормативно-правове забезпечення заходів адміністративного реформування включає:

- а) розробка правових засад інформаційного забезпечення системи органів виконавчої влади;
- б) визначення шляхів та засобів систематизації адміністративного законодавства;
- в) визначення засад здійснення адміністративно-територіальної і муніципальної реформ;
- г) розробка заходів щодо упередження корупційних дій та їх профілактики у сфері державної служби.

4. Реформування центральних і органів виконавчої влади полягає у такому:

- а) розробка механізму та засобів підвищення ефективності прийняття управлінських рішень на вищому, територіальному та місцевому рівнях;
- б) аналіз функцій та повноважень центральних органів виконавчої влади і на цій основі визначення їх оптимальної структури;
- в) передбачення надання центральним органам функцій стратегічного планування і розроблення політики у відповідних сферах діяльності, програм дій щодо задоволення суспільно важливих потреб;
- г) запровадження механізму юридичних гарантій прав і свобод громадян та інших суб'єктів адміністративного і права.

5. Фактори, що сприяють створенню проблем щодо розвитку систем державного та регіонального управління:

- а) традиційне застосування локального підходу до здійснення перетворень системи державного управління;
- б) недостатній рівень теоретико-методологічного опрацювання вирішуваних проблем;
- в) не створені належні умови для забезпечення задовільних темпів підготовки управлінських кадрів нової генерації;
- г) високий рівень централізації прийняття рішень із впровадження заходів, що обмежує самостійність інших органів управління;
- д) недотримання вимог щодо реалізації комплексного і системного підходів у процесі реформування.

Питання для самоперевірки

1. Проблеми взаємовідносин гілок державної влади в Україні у процесі управління.
2. Державне та регіональне управління в контексті трансформаційних та глобалізаційних процесів.
3. Соціально-ринкова трансформація України та завдання держави щодо формування ефективної системи управління на різних рівнях державного управління.
4. Суть та основні напрями адміністративної реформи в Україні.
5. Реформування системи державного управління відповідно до стандартів публічного адміністрування, прийнятих в Європейському Союзі та країнах розвиненої демократії.
6. Концептуальні засади реформування центральних та місцевих органів влади, напрями вдосконалення управління регіональним розвитком.
7. Базові форми децентралізації управління.
8. Запровадження нової ідеології функціонування виконавчої влади місцевого самоврядування як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних та громадських послуг.

Література 1; 2; 5; 6; 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170) зі змінами: Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
2. Круш П.В., Кожемяченко О.О. Регіональне управління: навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2016. – 248с.

Додаткова

3. Воронкова В. Г. Менеджмент в держаних організаціях: навч. посібн. / Воронкова В. Г. - К. : ВД "Професіонал", 2004. - 256 с.
4. Глен Райт. Державне управління / Глен Райт. - К. : КНЕУ, 2004. - 113 с.
5. Державне управління : навч. посібн. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна та ін. ; за ред. А. Ф. Мельник. - К. : Знання-Прес, 2003. - 343 с.
6. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. - К. : Факт, 2003. - 384 с.
7. Желюк Т. Л. Державна служба : навч. посібн. / Желюк Т. Л. - Луцьк : ВД "Професіонал, 2000. - 558 с.
8. Круш П. В. Регіональне управління : навч. посібн. / Круш П. В., Кожемяченко О. О. - К. : ЦУЛ, 2007. - 248 с.
9. Лазор О. Д. Основи місцевого самоврядування : навч. посібн. / Лазор О. Д. - К. : ЦУЛ, 2013. - 432 с.
10. Малиновський В. Державне управління : навч. посібн. / Малиновський В. - Луцьк : РВВ "Вежа" Вол. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2010. - 558 с.
11. Державне управління і менеджмент : навч. посібн. у таблицях і схемах / Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г. С. Одінцової. - Х.: ХарРІ УАДУ, 2012. - 492 с.
12. Ординський В. Л. Управління в органах виконавчої влади : навч. посібн. / Ординський В. Л., Кисіль З. Р., Ковалів М. В. - К. : ЦУЛ, 2008. - 296 с.
13. Свирский Б. М. Государственное строительство и местное самоуправление в Украине : учебн. пособ. / Свирский Б. М. - Х. : Прапор, 2011. - 487 с.
14. Уткин Э. А. Государственное и муниципальное управление / Уткин Э. А., Денисов А. Ф. - М. : Ассоциация авторов и издателей "Тандем", Изд. "ЭКМОС", - 365 с.

15. Чиркин В. Е. Государственное управление. Элементарный курс / Чиркин В. Е. - М. : Юристъ, 2011. - 320 с.

16. Якубовський О. П. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії : монографія / О. П. Якубовський, Т. А. Бутирська. - Одеса : ОРІД НАДУ, 2014. - 196 с.

17. Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : підручник / Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. - Х. : Вид. Нац. ун-ту внутр. справ, - 653 с.

Ресурси мережі Інтернет

18. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України (Урядовий портал). - Режим доступу : www.kmu.gov.ua.

19. Законодавство України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.zakon1.rada.gov.ua/laws.

20. Золотая элита Украины [Электронный ресурс]. - Режим доступа : www.ukrgold.net/links/21951/21963/.

21. ЛигаБизнесИнформ. - Режим доступа : www.liga.net.

22. Налоги и бухгалтерский учет [Электронный ресурс]. - Режим доступа : www.basa.tav.kharkov.ua.

23. Нормативные акты Украины [Электронный ресурс]. - Режим доступа : www.nau.kiev.ua.

24. Сервер Верховной Рады Украины. - Режим доступа : www.rada.gov.ua.